

**BANKACILIK SEKTÖRÜNDE RİSK ODAKLI KAMU
DENETİMİ: AZERBAJCAN UYGULAMASI**

*Shahriyar MUKHTAROV^{1,2}, Zamiq MAMMADOV³,
Elvin MAMMADOV⁴, Bahadır BAYSAL⁵*

ÖZ

Mevcut kaynaklar dikkate alındığında bankacılık sektöründe etkin bir kamu denetiminin gerçekleştirilmediği görülmüştür. Bu çalışmanın başlıca amacı risk odaklı denetim yaklaşımının benimsenmesinin önemini göstermektir. Bu nedenle, bankacılık sektöründe kamu denetiminin etkinliğinin sağlanması için risk odaklı denetim yaklaşımları incelenmiş olup klasik denetim yöntemleri ile kıyaslanmıştır ve eksik ve üstün tarafları belirtilmiştir. Bu çalışmada risk odaklı kamu denetimi için Bankalarda Risk Yönetimi Sisteminin Değerlendirilmesi (BRYSD) yaklaşımı önerilmiş ve Azerbaycan bankacılık sektöründe uygulaması gerçekleştirilmiştir. Bankacılık sektöründe Denetim otoritesi olan Azerbaycan Merkez Bankası'nın ilgili birimi tarafından gerçekleştirilen incelemeler esnasında önemli bulgular elde edilmiş, uygulama öncesinde belirtilen hedeflere ulaşılmıştır. Yapılan değerlendirmelere göre, önerilen yaklaşımın risk odaklı kamu denetimi için etkinliği arttıracığı varsayılmıştır.

¹ Dr., Hazar Üniversitesi, Ekonomi ve Yönetim Fakültesi, Ekonomi ve Yönetim Bölümü, Bakü, Azerbaycan. E-posta:smukhtarov@khazar.org. Sorumlu yazar

² Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi (UNEC), Uluslararası Yüksek Lisans ve Doktora Merkezi, Ekonomi ve Yönetim Bölümü, Bakü, Azerbaycan.

³ Dr., Beynelhalk Bank, Bakü, Azerbaycan E-posta:m.zamiq@yahoo.com

⁴ Dr., Hazar Üniversitesi, Ekonomi ve Yönetim Fakültesi, Ekonomi ve Yönetim Bölümü, Bakü, Azerbaycan. E-posta: emammadov@khazar.org

⁵ Dr., Hazar Üniversitesi, Ekonomi ve Yönetim Fakültesi, Ekonomi ve Yönetim Bölümü, Bakü, Azerbaycan. E-posta:bbaysal@khazar.org

*Shahriyar MUKHTAROV, Zamig MAMMADOV,
Elvin MAMMADOV, Bahadır BAYSAL*

Anahtar Kelimeler: Bankacılık Sektörü, denetim, düzenleme, risk odaklı kamu denetimi, risk yönetimi sisteminin değerlendirilmesi, Azerbaycan Bankacılık Sistemi.

JEL Sınıflaması: G18, G28, G32.

158

İİBF Dergi
36/1
Haziran
June
2017

**RISK-FOCUSED SUPERVISION IN BANKING SECTOR:
APPLICATION TO AZERBAIJAN**

ABSTRACT

Establishment of an effective supervision is becoming more challenging due to the complex economic environment. Therefore, in order to ensure efficient operations, the development of risk-focused supervision is becoming our main priority. Classical supervision techniques were compared to the risk-based supervision tools in order to identify advantages and disadvantages of both approaches within the framework of risk-focused supervision in the banking sector. The methodology for "Evaluation of Risk Management Systems in Banks (ERMSB)" approach was developed and implemented in the banking sector of Azerbaijan. Important discoveries were made during the analysis conducted by the relevant department (authority) at the Central Bank of Azerbaijan and necessary targets identified before the analysis was reached. According to our evaluations, the proposed method is assumed to increase efficiency within the scope of risk-focused supervision.

Key Words: *Banking sector, supervision, regulation, risk-focused supervision, evaluation of risk-management system, Azerbaijan Banking System.*

JEL Classification: G18, G28, G32.

GİRİŞ

Bankalar açısından etkin bir risk yönetimi, gerek ulusal gerekse uluslararası finansal piyasalarda mali istikrarın sağlanması ve sürdürülmesi için kaçınılmaz bir gereklilik halini almıştır. Bankaların işlemleri itibarıyla maruz kaldıkları riskler çeşitlenirken, bu riskleri izleyecek ve ölçecek gelişmiş yöntemlerin kullanılması bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sınırlı kaynaklarla faaliyet gösteren denetim otoriteleri teknolojik gelişiminin de etkisi ile finansal küreselleşme sürecinde bankaların risk profillerini izlemekte yetersiz kalmaktadır. Bankaların değişen risk faktörlerine duyarlılığını ölçebilecek ve denetimin şeklinin, yoğunluğunun ve araçlarının bu duyarlılığa göre belirlenmesine yanıt verecek denetim yaklaşımı dünya ülkelerinin gündeminde kalmaktadır. Bu nedenle bankaların geleceğe yönelik riskleri belirleme, ölçme, izleme ve yönetme gibi enstrümanlara sahip olmalarına yönelik denetim otoritesi tarafından yapılacak incelemeler ise risk odaklı denetimin temelini oluşturmaktadır.

Bankacılık sektöründe risk odaklı kamu denetimi için denetim otoritelerince geliştirilen metod ve yaklaşımların günümüz küreselleşmesinin ve finansal piyasalarda serbetleşmenin getirdiği risk çeşitlenmesine yanıt verebilmesi gerekmektedir. Bu nedenle denetim otoritelerinin uygulayacakları risk odaklı denetim yaklaşımlarının uluslararası denetim standartları ile beraber ülkenin bankacılık sektörünün özelliklerine de uyumlu olması önem arz etmektedir.

Bu çalışmanın amacı, bankacılık sektöründe klasik banka denetimi anlayışının günümüzde yetersiz kaldığını ortaya koymak, risk odaklı kamu denetimi uygulamalarının önemini vurgulamaktır.

Uygulama, Azerbaycan bankacılık sektöründe kamu denetim otoritesince uygulanması önerilen risk odaklı denetim için yeni bir yaklaşım olup, bankalarda risk yönetim sisteminin değerlendirmesini kapsamaktadır. Bu çerçevede denetimin etkinliği konusunda hedefler belirlenmiş, bu hedeflere ulaşılmasına yönelik tedbirler hazırlanmış ve gerçekleştirilmiştir.

*Bankacılık Sektöründe Risk Odaklı Kamu Denetimi:
Azerbaycan Uygulaması*

Uygulama kapsamında Azerbaycan bankacılık sektörünü yansıtan örneklem banka grubu belirlenmiş ve yerinde denetim gerçekleştirilmiştir. Denetimler sonucunda elde edilen verilerin analizi yapılmış ve uygulamanın öncesinde belirtilen hedeflere ulaşılmıştır. Yapılan değerlendirmelere göre, önerilen yaklaşımın risk odaklı kamu denetimi için etkinliği arttıracığı varsayılmıştır.

1. BANKACILIK SEKTÖRÜNDE RİSK ODAKLI DENETİM YAKLAŞIMI VE YÖNTEMLERİ

Geleneksel denetim yöntemleri ele alındığında, denetim elemanları tarafından bankanın mali performansının değerlendirilmesi ile iç mevzuata, süreçlere ve kontrollere uygunluğun belirlenmesinde, incelemelerin yüksek hacimde işlem testlerine tabi tutulduğu görülmektedir. Son yıllarda gelişen finansal piyasa işlemleri ve ürün çeşitlerinin yükselmesi ile bankalar risk pozisyonlarını çok hızlı bir şekilde değiştirebilmekteler. Sürekli risk pozisyonlarını etkileyen dinamik bir piyasada bankaların risk profillerinin işlem testlerine dayanan geleneksel yöntemlerle değerlendirilmesi denetimin etkinliğini soru altında bırakmaktadır. Bu nedenle, bankaların değişen risk profillerine yönelik duyarlılıkların belirlenmesi ve denetimin şeklinin, yoğunluğunun ve araçlarının bu duyarlılığın derecesine göre belirlenmesi gereğine yanıt verecek, risk odaklı denetim yaklaşımı dünya ülkelerinin gündeminde kalmaktadır.

Banka denetim otoriteleri bankacılık sektöründe finansal istikrarı koruma adına hem sektör, hem de finansal kuruluşlar bazında önleyici (preventative) uygulamalar gerçekleştirmekteler. Bankalara yönelik denetim sürecinde ise, nicel ve nitel faktörleri değerlendirmekle bankanın içinde bulunduğu risk düzeyini belirlemekle sınırlı kalmayıp, bankanın geleceğe yönelik faaliyetinin istikrarlı biçimde sürdürebilmesine de emin olmayı istemekteler. Bu nedenle bankaların geleceğe yönelik riskleri belirleme, ölçme, izleme ve yönetme gibi enstrümanlara sahip olmalarına yönelik denetim otoritesi tarafından yapılacak incelemeler risk odaklı denetimin temelini oluşturmaktadır (EU-Russia Cooperation Programme, 2005: 76).

Bu açıdan risk odaklı denetim, bankanın risk profilinin belirlenmesi, denetim planı ve denetim sürecinin bankanın risk profiline göre

düzenlenmesi, denetim kaynaklarının buna göre tahsis edilmesi ve denetimin etkililiğini arttırmayı amaçlayan bir denetim yaklaşımıdır (Özsoy, 2004: 1).

Anlaşıldığı gibi risk odaklı denetim yaklaşımı için denetim otoritesinin başlıca amacı bankanın risk yönetimi sisteminin etkinliğinin değerlendirilmesi yönündedir. Bankalarda risk yönetim sistemi ise bankanın gerçekleştirdiği işlemlerin karmaşıklığı, hacmi ve bulunduğu piyasa koşullarına göre farklılık arz etmektedir. Örneğin az sayıda şube ile klasik bankacılık alanında faaliyette bulunan yerel bir banka basit risk yönetim mekanizmasıyla yönetilebilir. Uluslararası finansal piyasalara entegre olmuş büyük banka ve finansal holdingler ise onların karmaşık ve büyük risk içeren işlemlerine uygun risk yönetim sistemleri oluşturmak zorundadır.

Risk odaklı denetim kapsamında bankanın risk düzeyine uygun risk yönetim sisteminin yeterli olduğunun tespit edilmesi, denetim sürecinde işlem testlerinin azaltılmasına olanak sağlamakta ve kaynakların kullanımını optimize etmektedir. Aksi durumda, risk yönetim veya iç kontrol süreçlerinin yetersiz olduğunun tespit edilmesi veya incelemeler sonucunda kontrol mekanizmasının eksik olduğunun belirlenmesi halinde, ilave işlem testlerine başvurulması gerekmektedir. Bundan başka, gerçekleştirilen görüşmelerde banka yönetiminin samimi olmadığına, yanlış ve yanıltıcı bilgi verdiğine veya önemli bilgileri sakladığına düşünülürse, ek işlem testlerini uygulama gerçekleştirebilir.

Risk odaklı denetim uygulaması sırasında ortaya bazı zorluklar çıkmaktadır. Örneğin, OCC (The Office of the Comptroller of the Currency) ve FED (Federal Reserve Bank), büyük ve karmaşık bankalardaki denetim faaliyetleri ile ilgili karşılaştığı zorlukları şöyle sıralanmıştır (Özsoy, 2004: 4):

- Risk odaklı denetim yaklaşımı tüm banka risklerini değerlendirememektedir.
- Banka tarafından üretilen bilgi ve analizlerin kullanılması, bankaların risk yönetim sistemlerine yüksek düzeyde bağımlılık yaratmaktadır.

*Bankacılık Sektöründe Risk Odaklı Kamu Denetimi:
Azerbaycan Uygulaması*

- İncelemeler, tüm sektörü etkileyen riskleri belirleyememekte ve değerlendirememektedir.
- Büyük bankaların merkezi olmayan yapıları, denetimi engelleyebilmektedir.
- İnceleme faaliyetleri, banka birleşme ve devralmaları veya iş planlarının değişmesi sonucunda sekteye uğrayabilmektedir.

1.1. Risk Matrisi

Risk Matrisi, bankaların işlevsel faaliyetlerinin, bu faaliyetlerle bütünleşik risklerinin türünün, düzeyinin ve gelişim yönü ile bu faaliyet alanlarındaki risk yönetim sistemlerinin yeterliliğiyle birlikte her bir faaliyet bazında ve bankanın tamamı için Net Risk düzeyinin ve gelişim yönünün belirlenmesi için kullanılan bir analiz yöntemidir. Risk Matrisi, bankanın her bir faaliyet bazında risk profilini, risk yönetim sistemlerinin etkinliğini, Net Riskin seviyesini ve bankanın risk profilindeki değişimleri gösteren esnek ve dinamik bir analiz aracıdır (BDDK, 2003: 1).

Risk odaklı denetim yaklaşımı kapsamında gerçekleştirilen incelemeler genel olarak nitel taleplere uygunluk denetimine benzemektedir. Ancak denetimin odak noktası bankanın asgari taleplere uyup uymaması değil, denetim otoritesi tarafından önceden belirlenen bankanın risk profilini esas alan risk yönetim sisteminin yeterliliğinin değerlendirilmesi

Risk profilinin belirlenmesi iki temel faktör bileşiminden oluşmaktadır: 1) Toplam riskin büyüklüğü 2) Riskin gelecekteki yönünün tahmin edilmesi. Toplam risk, riskin büyüklüğü ve risk yönetiminin kalitesi şeklinde iki boyutu olan bir matris ile belirlenmektedir. Risk profilinin belirlenmesi, incelemeler sonucunda tespit edilen bulguların risk matrisine uygulanması ile gerçekleştirilmektedir (OCC, 2010: 8-9).

Risk matrisinde, riskin büyüklüğü "düşük", "normal" ve "yüksek"; risk yönetiminin kalitesi ise "güçlü", "yeterli" ve "zayıf" olarak derecelendirilmektedir. Değerlendirmeler zamanı subjektifliği asgari düzeye taşıma adına uygulamada bulunan mevzuat ve standartların dikkate alınması gerekmektedir. Riskin büyüklüğünün belirlenmesinde kantitatif değerler ön planda yer almakla birlikte, risk

yönetiminin yeterliliğinin ve riskin yönünün belirlenmesinde yerinde denetim elemanlarının inisiyatif ve yaklaşımları belirleyici olmaktadır. Bu iki belirleyici unsurların, riskin boyutu ve risk yönetim sisteminin yeterlilik derecesi toplam risk düzeyini belirlemektedir (OCC, 2010: 86-87).

Tablo 1'de basit bir risk matrisi verilmiştir. Bu matriste, "zayıf" risk yönetimi ve "yüksek" riskin bileşimi "yüksek" toplam riski, "güçlü" risk yönetimi ve "düşük" risk büyüklüğü, "düşük" toplam riski, vb. toplam risk bileşimlerini belirtmektedir.

164

Tablo 1. Basit Risk Matrisi

İİBF Dergi
36/1
Haziran
June
2017

		Riskin Büyüklüğü		
		Düşük	Normal	Yüksek
Risk Yönetiminin Kalitesi	Zayıf	Düşük veya Normal	Normal veya Yüksek	Yüksek
	Yeterli	Düşük	Normal	Normal veya Yüksek
	Güçlü	Düşük	Düşük veya Normal	Normal

Kaynak: The Office of the Comptroller of the Currency (OCC), "Large Bank Supervision", **Comptroller's Handbook**, s.87, January 2010.

Riskin gelecekteki yönü ise yine denetçiler tarafından banka yönetimi ile yapılan görüşmelerde, piyasaların durumu da göz önünde bulundurularak "azalan", "sabit" ve "artan" olarak belirlenmektedir (BDDK, 2011).

Risk odaklı denetim, yaklaşımında, bankaların sadece belli bir tarihteki durumu değerlendirilmemekte, bundan başka yönetimin bu riskleri zaman içinde ne kadar iyi yönettikleri değerlendirilmektedir. Risk odaklı denetim, denetim otoritesine, sistemik risklere ve sistem için çok büyük risk oluşturan kurumlara veya alanlara konsantre olunmasına olanak tanımaktadır. Bir bankanın risklerini tam olarak yönetemediği durumlarda ise, risk odaklı denetim yaklaşımının amacı; banka yönetimini, faaliyetlerini bankacılık ilke ve teamülleri doğrultusunda düzeltmesini temin etmeye yönelik olarak etkileyecek uygun araçları kullanmaktır (Yarız, 2011).

*Bankacılık Sektöründe Risk Odaklı Kamu Denetimi:
Azerbaycan Uygulaması*

Risk matrisi kullanılmakla bankaların risk profillerinin oluşturulması denetim otoritesine bankacılık sektöründe risklerin genel görünümünü verebileceği gibi, sektörde riskleri belirleyen başlıca faktörleri de ortaya konmaktadır. Bunun dışında, daha detaylı bir risk matrisi denetim otoritesine bankanın risk profilini etkileyecek kalemlerle ilgili daha net bilgi verebilir. Örneğin **Tablo 2**'de Türkiye denetim otoritesi BDDK tarafından kullanılan risk matrisi verilmektedir.

Bu tür detaylı matrisle, elde edilecek değerlendirme sonuçlarının denetim otoritesine bankanın hem risk türlerine göre, hem de bankanın faaliyet türlerine göre risk profilini oluşturmaya olanak sağlamaktadır. Diğer ifadeyle, değerlendirme sonuçları bankanın hangi risk türlerine (kredi, piyasa, kur ve diğer riskler) daha açık olduğunu ve hangi iş kollarının (piyasa, kredi ve bankacılık) daha riskli olduğunu belirlemeye olanak tanımaktadır.

Böyle bir detaylı risk matrisinin oluşturulması aşağıda belirtilen aşamalardan geçmektedir (BDDK, 2003: 3):

1. Bankanın işlevsel faaliyetlerinin önem ve önceliğinin tespit edilmesi,
2. İşlevsel faaliyetlerdeki risklerin türünün, seviyesinin ve gelişim yönünün tespit edilmesi,
3. İşlevsel faaliyetlerdeki risk yönetim sistemlerinin yeterliliğinin değerlendirilmesi,
4. İşlevsel faaliyetler ve bankanın bütünü için Net Riskin değerlendirilmesidir.

Tablo 2: Risk Matrisi – (BDDK tarafından kullanılmaktadır)

	FAALİYET ALANLARI		RİSKİN BÜYÜKLÜĞÜ										Faaliyet Baz. Risk Yön. Kalitesi				TOPLAM RİSK	RİSKİN BEKL. YÖNÜ	
	Faaliyet Türü	Önem Derecesi	Kredi Riski	Likidite Riski	Faiz Riski	Kur Riski	Piyasa Riski	Oper. Riski	Uyum Riski	Strat. Riski	İtibar Riski	Faal. Baz. Topl. Risk Büyükl.	Psikolojik	Prosedür	Fiziksel	İnsan			
KREDİ İŞLEMLERİ	Konvansiyon Bankacılığı																		
	Bankasal Bankacılık																		
	KOBİ Bankacılığı																		
	İştirak Yatırımları																		
	Kredi Kartları Hizmetleri																		
HAZINE İŞLEMLERİ	Ticaret Faaliyetleri M. E. Yönetimi																		
	Yabancı Para İşleri M. E. Yönetimi																		
	Fon Yönetimi - Aktif Pasif Yönet.																		
	Muhafaz Bankacılığı, Banka Para																		
	Mevduat Dağıtım Yönetimi																		
BANKACILIK İŞLEMLERİ	Türev İşlemler																		
	Mevduat İşlemleri																		
	Özellik Bankacılığı																		
	Nakit Yönetimi																		
	Vergi Politikaları																		
	Düzenleme ve Araştırma Hizmetleri																		
	Elektronik Bankacılık Hizmetleri																		
	Dağıtım İşlemleri																		
	Saldama ve Emisyon Hizmetleri																		
	Ödeme/Tahsilat Hızlı İşlemleri																		
Diğer Bankacılık Hizmetleri																			
Risk Türleri Bazında Risk Büyüklüğü																			
Risk Türleri Bazında Riskin Yönelimi																			
Toplam Risk																			
Risk Türleri Bazında Riskin Yönelimi																			

166

İİBF Dergi
36/1
Haziran
June
2017

Kaynak: BDDK, “Bankaların İç Denetim ve Risk Yönetimi Sistemleri Hakkında Yönetmelik”,

http://www.bddk.org.tr/turkce/mevzuat/bddk_icdenetim_riskyonetimi.doc, s.26, (11.05. 2011),

Görüldüğü gibi, risk odaklı denetim için denetim otoriteleri bankaların risk üstlenmelerini önlememekte, buna karşın, bankaların karşı karşıya kaldıkları risklerin seviyelerini ve türlerini anlamaları, kontrol etmeleri ve yönetmelerini sağlayacak etkin risk yönetim sistemine sahip olmalarını önemsemektedir. Bununla birlikte, denetim otoritesi, her durumda bankaların üstlendikleri risklere yeterli düzeyde sermaye bulundurmalarını esas almaktadır.

1.2. Erken Uyarı Sistemi

Denetim otoriteleri tarafından bankaların risk odaklı denetim yaklaşımı için kullandıkları metodlardan biri de Erken Uyarı Sistemidir (EUS). EUS bankaların nicel ve nitel verilerini kullanmakla bankanın hata olasılığını gösteren derece notunu (skor) belirlemeye dayalı bir ileri düzey risk odaklı denetim aracıdır. Bir bakıma CAMELS derecelendirme metoduna benzeyen erken uyarı yöntemi ile derece notlarının belirlenmesi bankanın gelecekte kendi

*Bankacılık Sektöründe Risk Odaklı Kamu Denetimi:
Azerbaycan Uygulaması*

yükümlülüklerini karşılama olanaklarını tahmin etmeye dayanmaktadır.

Denetim otoriteleri tarafından EUS kapsamında bankaların karşılaşılabilecekleri sorunları önceden tahmin etmek için ekonometrik modeller kullanılabilmektedir. Bu modellerde bankanın denetim otoritesine ilettiği raporlarda yer alan finansal verilerin yanı sıra uygunluk denetimi için elde edilen bilgiler de aktarılabilir.

Ekonometrik modellerin yanı sıra denetçiler tarafından statistik modeller de kullanılmaktadır. Bu modeller genel olarak bankanın mali performansında baş verecek kötüleşme kriterlerini belirleme amacını taşımaktadır. Çok sayıda veri ve rasyoları kendinde birleştiren istatistik modellerle denetim elemanları bankanın performansının olumsuz yönde değişmesini ve bu değişimin gücünü gösteren kriterleri belirlemektedir (EU-Russia Cooperation Programme, 2005: 66).

Bu yöntemlerin kullanımında denetim otoritelerinin karşılaştığı başlıca sıkıntı toplanan zaman serisi verilerinin yeterli ve güvenilir olmamasıdır. Bununla beraber, bir çok durumlarda farklı kaynaklardan alınan verilerin birleştirilmesi gerekir. Bu zaman, veri kaynaklarında farklı standartlar (muhasabe standartları vb.) kullanılmış ise uygunlaştırma yapmadan verilerin kullanılması imkansız olmaktadır.

1.3. CAMELS Derecelendirme Sistemi

Bankaların mali bünye performanslarının ve yönetim ve organizasyona ilişkin yeterliliklerinin değerlendirilmesinde CAMEL(S) Derecelendirme Sistemi yaygın olarak kullanılan bir yöntemdir. Bu sistem bankaların mali durumunun; ilgili yasa ve düzenlemelere ne derece uyduğunu, yönetim kalitesini ve iç kontrol sistemini yansıtmak için tasarlanmıştır. Genel olarak yerinde denetim amacıyla kullanılan bu sistem özellikle ABD'de uzaktan gözetimin önemli araçlarından biridir. (Sakarya, 2010: 13) CAMEL(S) dereceleri, denetim sonucunda denetçiler tarafından elde edilen, bir bankanın mali durumunun kalitesinin, risk profiline ve genel performansının sayısal olarak değerlendirilmesidir (Hirtle, Lopez, 1999: 1-19).

Yöntemin ilk kullanım dönemlerinde bankalarda 5 ana kriterin değerlendirilmesine dayanan bu sistem son yıllarda piyasa riskinin etkileri dikkate alınmakla CAMEL(S)'e altıncı değerlendirme kriteri eklenmiş oldu (Greuning, Bratanovic, 2009: 371). Bu sistem söz konusu faktörlerin değerlendirilmesinde kurumun büyüklüğünü, yapısının karmaşıklığını, operasyonların zorluk derecesini, risk profilini dikkate almaktadır (FDIC, 2004: 3-10.).

C; sermaye yeterliliği (capital adequacy)

A; aktif kalitesi (asset quality)

168 M; yönetim yeterliliği (management adequacy)

E; kazanç durumu (earnings)

L; likidite (liquidity)

S; piyasa riskine duyarlılık (sensitivity to market risk)

Genel olarak belli bir tarihte bankanın yukarıda belirtilen ana kalemlerinin durumunu tespit etmeyi hedef alan CAMELS risk odaklı denetimin en zayıf halkası olup, banka bazında değil, sektör genelinde kaynakların etkin kullanımına yardımcı olmaktadır.

Yerinde denetim elemanları tarafından gerçekleştirilen incelemeler sonucu her bir bankaya nihai CAMELS derece notu (reyting) verilir. Bu not bankanın toplam risklilik düzeyini belirlemekle beraber, bankanın bir sonraki yerinde denetiminin tarihini belirlemeye olanak sağlamaktadır. Şöyle ki, denetim otoritesi tarafından daha riskli (düşük derece notu almış) bankaya daha kısa dönem araları ile ve aksine daha az riskli (güçlü derece almış) bankaya göre daha uzun aralarla yerinde denetim gerçekleştirme planlaması yapmaya imkan tanımaktadır. Bu, bankacılık sektörü kapsamında denetim otoritesinin risk odaklı denetim yaklaşımının uygulanması anlamına gelebilir (Çağıl, Mukhtarov, 2014: 80-81).

Nihai CAMELS derece notu 1 ve 5 arasında değişmektedir (Kaya, 2001: 1-2);

*Bankacılık Sektöründe Risk Odaklı Kamu Denetimi:
Azerbaycan Uygulaması*

- 1 notu en yüksek derece olmakla yüksek performans, yüksek risk yönetim sistemini ve düşük denetim ihtiyacını belirtmekteyken,
- 5 notu en düşük derece olmakla zayıf performans, yetersiz risk yönetimi ve sıkı denetim ihtiyacını ifade etmektedir.

Nihai derece notunun oluşumu bankada değerlendirilmesi yapılan ana kalemlerin bileşik derece notunun belirlenmesine dayanmakla, bileşik derece notlarının aritmetik ortalamasına eşdeğerde olmak zorunluluğu bulunmamaktadır. Şöyle ki, bankanın ana kalemler bazında risklerinin yüksek olmasına rağmen, buna karşın risk yönetiminin (M-Management adequacy) de yüksek düzeyde olması bankanın nihai reytinginin (CAMELS notunun) makul düzeyde oluşmasını sağlayabilir. Bu açıdan bankanın risk yönetim sisteminin değerlendirilmesi çok önem taşımaktadır (OCC, 2007: 44).

Risk odaklı denetim yaklaşımı için tek başına yeterli olmayan bu sistem farklı risk değerlendirme yöntemleri ile beraber kullanılmaktadır. Ulusal denetim otoriteleri tarafından CAMELS`le beraber farklı derecelendirme yöntemleri de kullanılmaktadır. Örneğin, ABD`de bankacılık sektöründe denetime yetkili merci olan OCC`nin gerçekleştirdiği denetim şeklini ele alabiliriz. Şöyle ki, OCC`nin banka incelemeleri iki bölümden oluşmaktadır: 1) Temel Değerlendirme, 2) Risk Değerlendirme Sistemi (Risk Assessment System-RAS). Temel Değerlendirme CAMELS incelemesini ve temel risk değerlendirmesini (Core Risk Assessment -CRA) kapsamaktadır. RAS ise sadece risk değerlendirmesini içermektedir (Özsoy, 2004: 3).

Bir başka örnek olarak İngiltere`nin denetim otoritesi olan FSA (Finacial Services Authority) tarafından gerçekleştirilen risk odaklı denetim şeklini ele alabiliriz. FSA'nın başlıca risk değerlendirme aracı RATE (Risk Assesment, Tools, Evaluation) sistemidir. Risk değerlendirme süreci, FSA tarafından yapılan analizler ve bankanın üst düzey yönetimi ile yapılan görüşmeler sonucunda belirlenmektedir (Özsoy, 2004: 3).

RATE sisteminde ilk aşama olan risk değerlendirme süreci, bankanın ana faaliyet birimlerinin ayrıntılı bir şekilde incelenmesine dayanmaktadır. İkinci aşama, yerinde denetim öncesi yapılan

çalışmayı içermekte olup, bankanın stratejileri, işletme planları, bütçe tahminleri ve organizasyonel yapılanmasına ilişkin verileri toplanmaktadır. Bir sonraki aşamada kontrol riskleri ve bankacılık riskleri dikkate alınmaktadır.

Bankanın işletme riskleri olarak adlandırılan riskleri, CAMELB (Capital, Assets, Market Risk, Earnings, Liabilities and Business) ile analiz edilmektedir. CAMELS`ten farklı olarak kontrol riskleri ise COM (Controls, Organization, Management) ile incelenmektedir. (Kaya, 2001: 6)

170

İİBF Dergi
36/1
Haziran
June
2017

2. AZERBAIJAN BANKACILIK SEKTÖRÜNÜN GENEL GÖRÜNÜMÜ

Bağımsızlık kazandıktan sonra sıkıntılı geçiş ekonomisi sürecinden bankacılık sektörü de nasibini almıştır. Yüksek faiz oranı karşılığı mevduat toplayan özel bankalar toplumun likidite fazlasını spekülasyon amaçlı kullanmış, gerçek finansal aracılık fonksiyonunu sürdürmemişler (Aras, 2003: 89).

Politik ve ekonomik destabilizasyon ortamında sayısı 250`yi aşkın olan bu "banka"ların faaliyetleri düzenlenmemekteydi. Etkin olmayan yönetim sonucu devlet bankalarının finansal kayıpları Hazinesinin mali yükünü önemli ölçüde arttırmıştır. 1990`lı yılların başlarında ekonomik konjoktürü etkileyen ekonomik ve bankacılık krizleri toplumun sektöre olan güvenini kırmış, bankacılık sektörünün gelişmesinin önüne geçmiştir. Bankacılık sektörünün imarı adına ilk adımlar 90-lı yılların ikinci yarısına denk gelmektedir. Sektöre güvenin kazandırılması için kurumsal yeniden yapılandırma ve mevzuat çalışmaları Merkez Bankasının kendi otoritesine kavuşmasıyla başlamıştır. Bu süreç dönemin önemli sorunu olan "banka"ların konsolidasyonu (kapatılma ve birleşme) ile devam etmiştir (Mammadov, Mukhtarov, 2014: 36-37). Azerbaycan bankacılık sektörünün gelişim süreci aşağıdaki şekilde özetenebilir:

*Bankacılık Sektöründe Risk Odaklı Kamu Denetimi:
Azerbaycan Uygulaması*

Şekil 1. Azerbaycan Bankacılık Sektörünün Gelişim Süreci

171

İİBF Dergi
36/1
Haziran
June
2017

Kaynak: www.cbar.az , (12.08. 2013)

2006 yılı sonu itibarı ile 4.3 milyar ABD doları düzeyinde olan bankacılık sektörü aktifleri 2007 yılında 7.9 milyar ABD doları, 2008 yılında ise 12.6 milyar ABD doları olmuştur. Küresel finansal krizin etkisi ile Azerbaycan gösterse de, büyüme devam etmiş, 2009 yılı sonuna toplam aktifler 13.1 milyar ABD dolarına, 2010 yılı sonuna 15.4 milyar ABD dolarına, 2011 yılı sonuna ise 18.1 milyar ABD dolarına ulaşmıştır (ACMB, 201:51).

Tablo 3. Azerbaycan Bankacılık Sektörünün Rakamsal Büyüklüğü

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Toplam Aktifler (mln. AZN)	2,252	3,778	6,726	10,274	10,774	12,339	14,259	17,644	20,385	25,182
<i>mln.USD</i>	2,450	4,334	7,950	12,637	13,091	15,443	18,141	22,476	26,134	32,284
Toplam Krediler (mln. AZN)	1,401	2,298	4,554	7,017	7,339	8,020	9,699	12,399	15,079	18,192
<i>mln.USD</i>	1,525	2,636	5,383	8,630	8,918	10,037	12,339	15,795	19,332	23,323
Toplam Sermaye (mln. AZN)	336	524	1,009	1,492	1,759	1,897	2,141	2,573	3,388	4,160
<i>mln.USD</i>	366	601	1,193	1,835	2,137	2,374	2,724	3,278	4,343	5,333
Toplam Mevduat (mln. AZN)	495	819	1,468	1,905	2,335	3,030	4,120	5,113	8,879	11,089
<i>mln.USD</i>	538	940	1,736	2,344	2,837	3,792	5,241	6,514	11,383	14,216

172

İİBF Dergi
36/1
Haziran
June
2017

Kaynak: Azerbaycan Merkez Bankasının Veri Tabanından Derlenmiştir.

Son yıllarda hızlı büyümeye rağmen toplam aktiflerin ülkenin GSYH'na oranla baktığımızda bankacılık sektörünün yeterli büyüklüğe ulaşmadığını görüyoruz. Örneğin, bu oran 2006 yılında 20.7% (petrol dışı GSYH'ya oranla 52%), 2011 yılında ise 28.4% (petrol dışı GSYH'ya oranla 65%) düzeyinde olmuştur.⁶ Dünya Bankasının çalışmalarında Azerbaycan finansal gelişmişlik düzeyine göre 142 ülke sıralamasında 100. sırada yer almaktadır.

Toplumun finansal bilgi düzeyinin ve sektöre güvenin zayıf kalması sektörün derinliğinin arttırmasını kısıtlamaktadır. Bu durum ister bankaların bölgesel dağılımında, isterse de bankanın ürün portföyüne yansımaktadır.

Görüldüğü gibi son 5 yılda bankaların şube ağında artış yaşanmaktadır. Şube sayısında artımın büyük kısmının bölgelerde olduğu önemli bir gelişme olsa da, halen toplam banka şubelerinin

⁶ Ülke GSYH'nın petrole bağımlılığının yüksek olması nedeniyle "petrol dışı GSYH" göstergesi de dikkate alınarak verilmiştir.

**Bankacılık Sektöründe Risk Odaklı Kamu Denetimi:
Azerbaycan Uygulaması**

50%-den fazlası başkent Bakü`de yerleşmektedir. Diğer taraftan son yıllarda mevduatın aktiflere oranında bir yükselme yaşansa da kamu tasarrufunun düşük kaldığı söz konusudur (**Bkz. Tablo 5.**).

Tablo 4. Bankalarla İlgili Genel Bilgiler

	2010	2011	2012	2013	2014
Toplam banka sayısı:	45	44	43	43	45
<i>kamu bankası</i>	1	1	1	1	2
<i>özel banka</i>	44	43	42	42	43
Yabancı sermayeli banka sayısı	22	22	23	22	23
Toplam şube sayısı	684	706	682	700	752

Kaynak: Azerbaycan Merkez Bankasının Veri Tabanından Derlenmiştir.

Tablo 5` den görüldüğü gibi bankaların aktiflerinde kredi önemli yere sahip olmakla hacminin artımı da devam etmektedir. Bu bankaların klasik bankacılık yapılarının yanı sıra, yüksek kredi riskine maruz kalmaları anlamına da gelmektedir.

Tablo 5. Azerbaycan Bankacılık Sektörünün Aktif - Pasif Yapısı (Oransal)

Bankacılık Sektörü	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Kredilerin Aktiflere Oranı	61%	68%	68%	68%	65%	68%	64,4%	73,9%	72,2%
Likid Varlıkların Aktiflere Oranı	28%	19%	17%	14%	19%	17%	12,2%	9,8%	11,5%
Mevduatın Aktiflere Oranı	22%	22%	19%	22%	25%	29%	43,7%	43,6%	44%
Sermayenin Aktiflere Oranı	14%	15%	15%	16%	15%	14%	14,5%	16,6%	16,5%

Kaynak: Azerbaycan Merkez Bankasının Veri Tabanından Derlenmiştir.

Azerbaycan`da menkul kıymetler piyasasının gelişmemesi bankaların ticari portföylerinin de gelişmemesine neden olmuştur. Bu, önemli ölçüde bankaları piyasa risklerinden korumuştur. Ülkede çıpalı kur rejiminin uygulanması ve yüksek döviz rezervlerinin varlığı ise bankaların kur riskini yumuşatmıştır.

Ülke ekonomisinde olumlu sinyallerin verilmesi ile bankacılık sektörünün uluslararası finansal piyasalara çıkış imkanları da sağlanmıştır. 2000`li yılların başında 17`ye ulaşan yabancı sermayeli bankaların sayısı 2014 yılı itibarı ile 23`e ulaşmış, yani sektörde faaliyet gösteren bankaların %50`nden fazlasını kapsamıştır. Bu dönemde bankaların yurt dışından daha düşük maliyetli kaynak kullanımı temin edilmiştir. Bankacılık sektörüne yabancı sermaye girişleri bankalarda etkinliği arttırmış, bankaların kurumsallaşmasında önemli katkılarda bulunmuştur.

Ne yazık ki, bankaların sermaye yapıları ve içinde buldukları sosyo-ekonomik çevre bankalarda kurumsal yönetim ilkelerinin yeterli düzeyde benimsenmesine engel olmuştur. Sektörün büyük bir kısmında yöneticilerin genel olarak banka sahiplerinden oluşması bankaların aile şirketleri ve holding bankacılığı şeklinde yönetilmesine neden olmuştur. Son yıllarda Merkez Bankasının çalışmaları ile bankalarda risk yönetimi ve iç denetim sistemlerinin oluşturulması sağlanmıştır. Yalnız söylenen nedenlerle bu mekanizmalar fonksiyonel hale gelmemiş ve bankaların karşılaşılabileceği riskleri ortaya çıkarmada yetersiz kalmıştır.

Görüldüğü gibi Azerbaycan bankacılık sektöründe dikkat edilmesi gereken en önemli alanlardan biri operasyonel risktir. Kurumsal yönetim ilkelerinin yeterli düzeyde benimsenmemesi bankaların iç kontrol ve risk yönetim sistemlerinin fonksiyonlarını etkisiz hale getirmiştir. Sonuc olarak operasyonel risk bankaların risklilik düzeyini yükselten faktör olmaktadır.

Bu anlamda Azerbaycan bankacılık sektöründe risk yönetim sisteminin değerlendirilmesi operasyonel risk düzeyinin belirlenmesinde gerekli bir araç olmaktadır. Risk yönetim sisteminin değerlendirilmesi bankaların operasyonel risklerinin yönetiminde başarı oranını belirlemeye olanak sağlamaktadır.

3. UYGULAMA YÖNTEMİ: RİSK YÖNETİM SİSTEMİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Bankalarda risk yönetim sisteminin değerlendirilmesi bir çok dünya ülkelerinin denetim otoritelerince kullanılmaktadır. Bu yöntem genel olarak bankaların risk profili ve risk yönetim sisteminin incelenmesi sonucu nihai risk düzeyinin belirlenmesi sürecinde kullanılmaktadır.

Risk düzeyinin belirlenmesi ise denetim otoriteleri tarafından Türkiye örneğinde olduğu gibi bankanın başlıca faaliyet kollarına ayrılmakta ve her bir faaliyet alanında risk düzeyi ve risk yönetimi değerlendirilmektedir.

Çalışmada önerilen yaklaşımın temel felsefesine göre, bankalar karşılaşılabilecekleri risklerin tamamının yeterli düzeyde yönetilmesi için gerekli önlemleri almalı, yani yeterli risk yönetim sistemi kurmak zorundadır. Yönetilemeyen risklere karşı ise bankaların sermaye tutmaları gerekmektedir. *Bu açıdan bankaların risk yönetim sistemi denetim otoritesinin bu yönde olan tüm talep ve önerilerine, uluslararası "en iyi pratiğe" uygun bir şekilde kurulmalı ve çalışmalıdır.* Bu yaklaşım ileride bankaların operasyonel risklerinin de ölçülmesine olanak sağlayabilir.

Risk yönetiminin değerlendirilmesine ilişkin önceki örneklerden farklı olarak bu çalışmada önerilen Risk Yönetim Sisteminin Değerlendirilmesi (RYSD) yaklaşımı için banka risk yönetimi faaliyet kollarına göre değil, **iş birimleri ve risk yönetimi süreçlerine** göre değerlendirilmektedir. Bu farkın başlıca nedenlerini şöyle sıralayabiliriz;

- Faaliyet kolları dikkate alınan yaklaşım için bankanın bazı risk yönetim sistemi unsurları değerlendirme dışında kalmaktadır ki, bu eksiklikler de önerilen yaklaşımda ortadan kaldırılmıştır;
- Değerlendirme sonuçları ister bankada, isterse de bankacılık sektöründe risk yönetim sisteminin durumu ile ilgili daha detaylı bilgi verebilmektedir;
- RYSD Azerbaycan bankacılık sektörünün yapısına (genel olarak bankaların faaliyeti iş kollarına göre ayrılmamaktadır) uygun biçimde tasarlanmıştır.

Denetim otoriteleri sürekli olarak yasal normlar ve sınırlamalarla bankaların risklerini düzenlemek ve izlemekle beraber, dönemsel olarak bankalarda risk yönetim sisteminin yeterli düzeyde kurulmuş olduğunu ve çalıştığını değerlendirmektedirler. Yasal düzenlemelerde yer alan nitel taleplerin, ulusal ve uluslararası standartlara dayanan risk yönetim sisteminin değerlendirilmesinde sonuçların ölçülebilir olmaması ve subjektif olması gibi sorunlarla karşılaşabilmekteyiz.

Çalışma kapsamında gerçekleştirilmiş uygulamanın amacı Azerbaycan bankacılık sektöründe (bankalar bazında) risk yönetim sisteminin uygunluğunun ve yeterliğinin değerlendirilmesidir.

Uygulama zamanı elde edilen sonuçları bir matriste toplarsak sonuçlara farklı açılardan bakma olanağı sağlanacaktır. Rakamsal verileri içeren matris-incelendiğinde aşağıda belirtilen sorulara yanıt bulunabilir:

- Bireysel olarak bankalarda ve sektörün genelinde risk yönetim sisteminin düzeyi,
- Bireysel olarak bankalarda ve sektörün genelinde riske açık alanlar,
- Bankacılık düzenlenmesinde eksiklikler,
- Banka denetiminin odaklanması gereken alanlar.

Matrisin doğru bir şekilde incelenmesi ve gerekli tedbirlerin alınması bankalarda risk odaklı denetim ve düzenleme kapsamında değerlendirilmektedir.

3.1. Değerlendirme Matrisi

Bankalarda risk yönetim sisteminin değerlendirilmesi için yerinde incelemeler yapacak ekibe yardımcı olacak Değerlendirme Matrisi oluşturulmuştur. Değerlendirme Matrisi Azerbaycan Cumhuriyeti "Bankacılık Kanunu", Azerbaycan Merkez Bankasının ilgili yasal düzenlemelerde yer alan talepleri ve uluslararası düzeyde kabul görmüş standartları kapsayan soru setlerinden oluşmaktadır.

Bankalarda yapılan kar amaçlı bankacılık ve destek hizmetleri dışında, kurumsal yönetim, iç kontrol ve iç denetim, muhasebe ve raporlama faaliyetleri Risk Yönetim Sistemi (RYS) kapsamında ele

**Bankacılık Sektöründe Risk Odaklı Kamu Denetimi:
Azerbaycan Uygulaması**

alınmıştır. Bu nedenle Risk Matrisinin oluşturulmasında kanun, yönetmelik (yetkili denetim otoritesi olarak Azerbaycan Cumhuriyeti Merkez Bankasına yürürlüğe girmektedir) ve standartlarla (rehberlik) belirlenen talep ve öneriler kullanılmıştır.

Bankaların risk yönetimi sisteminin değerlendirilmesi aşağıda belirtilen 5 kategoride gerçekleştirilmiştir:

- **Bankanın risk kültürü:** Oldukça önemli olan bu konu birçok değerlendirme yöntemlerinde eksik kalmaktadır. Banka yöneticilerinden personele kadar her bir çalışanın bankanın risk yönetimi için duyarlılık göstermektedir. Mevzuat kapsamında ilgili talepler dikkate alınmak kaydıyla risk kültürünün oluşmasında banka üst düzey yöneticilerinin, dahası bankanın nitelikli pay sahiplerinin vizyonu önem arz etmektedir. Bu kategoride, bankanın strateji, vizyon ve misyonunda, yönetim ve personel düzeyinde "risk" algısı, risk yönetimi sisteminin geliştirilmesi için gelişmeler değerlendirilmektedir
- **Bankanın risk odaklı organizasyonel yapısı:** Bankada risk yönetimi sisteminin omurgası kurumsal yönetim sayılmaktadır. Kurumsal yönetim için Genel Kurul, Yönetim Kurulu, İcra Kurulu (Müdürler Kurulu), Denetim Kurulu gibi bankanın yönetiminde önemli yere sahip bağımsız komitelerin de görev ve sorumlulukları da risk yönetim sistemine uyarlanmalı ve çelişiklere neden olmamalıdır.

Bankalar risk yönetim sistemini, mevzuatta yer alan asgari taleplerin dışında bankanın büyüklüğü ve faaliyet alanları dikkate alınacak şekilde görev dağılımı ve yetki hiyerarşisini kapsayacak bir kurumsal yapıya sahip olmakla oluşturabilir. Bunun yanı sıra bankanın organizasyon şemasında risk yönümlü birimler oluşturulmadan risk yönetim sisteminin yeterliğinden söz edilemez.

- **Bankanın iç mevzuatı (Politika, Prosedür, Yönetmelik vs.):** Bankanın gelecek faaliyetinin amac ve hedeflerini belirleyen Bankanın Stratejik Planı ile beraber yönetimce belirlenen yazılı Politikalar da risk yönetimi sisteminin çerçevesini oluşturmaktadır. İç yönetmelik ve prosedürler ise her bir faaliyetin koşullarını, aynı zamanda kontrol noktalarını belirlemektedir.

- **Bankanın bilgi sistemleri:** Teknolojik gelişmeler ve küreselleşme bankaların bilgi sistemlerinden bağımlı hale gelmesine neden olmuştur. İster eksiksiz bankacılık ve destek hizmetlerinin yeterliği, isterse de giderek büyük bir soruna dönüşmekte olan güvenlik (bilgi sistemleri kapsamında) sisteminin sorunsuz çalışması denetim otoritelerinin odak noktasında olduğu kadar banka açısından da çok önem taşımaktadır.
- **Bankada risk yönetimi faaliyetleri:** Yukarda belirtilen konuların bankanın iç mevzuatında yer alması bankanın risk yönetim sisteminin bir unsuru olmaktadır. Yalnız iç mevzuat ve resmi belgelerde yer alan risk yönümlü faaliyetlerin yeterli düzeyde gerçekleştirilmesi bankanın risk yönetim sisteminin çalışması ile ilgili fikir söylemeye olanak sağlamaktadır. Yani önceki başlıklarda yer alan işlemler ve resmi belgeler bankanın risk yönetimi alanında yeterli düzeyde faaliyet göstermesinin tek kanıtı olmamalıdır. Bu açıdan ister yönetimle gerçekleştirilen toplantılarda bulunmak, isterse de ilgili birimler tarafından risk yönetimi için yapılan çalışmalar ve onların kararların alınmasına etkileri iyice değerlendirilmelidir.

Yukarda belirtilen konuların değerlendirilmesinde denetim elemanlarına yardımcı olacak Değerlendirme Matrisi 34 başlıktan ve 200-den fazla sorudan oluşturulmuştur. Bankanın risk yönetim mekanizmasının parçalarını Ek'de belirtilen konu başlıkları oluşturmaktadır:

Her bir konunun değerlendirmesi için hazırlanan sorular denetçilere bu alanda bankanın durumunu değerlendirmeye olanak sağlıyor. Aynı zamanda, değerlendirilecek konunun detaylarına açıklık getirilmesi ve subjektifliğin minimuma indirilmesi açısından alt sorular (bilgiler) da hazırlanmıştır. Sonuncular değerlendirmeye tabi tutulmayı sorulara değer verilmesinde yardımcı fonksiyon taşımaktadır.

Değerlendirme matrisinde her bir konunun (aynı zamanda her bir konuyu belirlemede yardımcı her bir sorunun) önünde not verilmesi için iki - a) ve b) sütunu oluşturulmuştur. Sorularla ilgili matrisin a) sütununda mevzuat (veya yasal) notu, b) sütununda ise faaliyet (veya işlem) notu verilmektedir. Yani, a) sütununda konu ile ilgili mevzuat

ve belgelerin yasal uygunluğu, b) sütununda ise mevzuatta yer alan işlem ve faaliyetin yasal uygunluğu değerlendirilecektir.

3.2. Bankalarda Risk Yönetimi Sisteminin Değerlendirilmesi İşlevi

Yerinde denetim şeklinde gerçekleştirilen değerlendirme işlevi denetçilere yardımcı olmak amacı ile hazırlanmış "rehberlik" için yürütülmektedir.

Denetim elemanları tarafından denetim öncesi dönemde incelemelere yönelik gerekli hazırlıklar yapılmaktadır. Uzaktan gözetim için edinilen bilgiler gözden geçirilmeli, önceki denetim raporları incelenmeli ve gerekli bilgiler not alınmalıdır.

Denetim süreci, bir gün önceden bankanın bilgilendirilmesi ve gerekli ortamın hazırlanması için talimatın verilmesi ile başlamaktadır. Kaynak (zaman, denetim elemanı ve s.) kısıtı dikkate alınarak hızlı erişimi sağlanması amacıyla aşağıda belirtilen mevzuat, belge ve bilgilerin temin edilmesi istenmelidir. Bankalar ise genel müdürlükte denetçilerin gerekli bilgi ve belgelere ulaşabilecekleri ortamı hazırlamakla yükümlüdürler. Bankanın denetim yapılması ile ilgili bilgilendirme zamanı aşağıda belirtilenlerin denetçiler tarafından kullanılabilir hale getirilmesi istenmektedir:

- Bankanın mevcut her türlü iç mevzuat, hukuki nitelik taşıyan belge ve evrakların listesi,
- Banka çalışanlarının telefon (banka içi) listesi,
- Banka Stratejik Planı,
- Banka Eylem (Faaliyet) Planı,
- Bankanın Organizasyon Şeması,
- Bankanın her bir biriminin (Komite, Kurul, Departman, Şube (birek örnek) ve s.) Yönetmeliği,
- Kurul ve Komitelerin toplantı Protokolleri (1 veya 2 dönemi kapsayan),
- Bankada onaylı her türlü Politika, Prosedür, Yönetmelik ve s.,

- Bankanın Risk Haritası ve Acil Eylem Planı,
- Diğer belge ve evraklar.

Denetim ekibi bankaya vardığında, Merkez Bankasınca (Denetim otoritesi) onaylı Denetçi Belgesini takdim eder ve banka üst yönetimi ile görüşme gerçekleştirir. Görüşmede denetimin amacının anlatılmasının yanı sıra, bankanın üst düzey yönetiminin kalifiyesi ile ilgili ilkin fikir oluşturulmasına yardımcı olacak konulara girilir, gerekli notlar alınır.

180

İİBF Dergi
36/1
Haziran
June
2017

Risk Yönetim Sisteminin Değerlendirilmesi için denetçilere 3-5 iş günü aralığında zaman tanınmaktadır. Hem bankanın işini aksatmamak, aynı zamanda gerçekçi sonuçlara ulaşılabilmesi için inceleme sürecinde de etkinliğin sağlanması önem arz ediyor. Bu kapsamda denetim zamanı aşağıda belirtilen süreçlerin nitelikli bir şekilde uygulanması öngörülmüştür:

a. Konunun değerlendirilmesi: mevzuatın uygunluğu ve faaliyetin uygunluğu

Mevzuatın uygunluğu: Her bir konu başlığının değerlendirilmesi ilk önce ilgili mevzuatın ve yasal belgelerin incelenmesi ile başlamaktadır.

Örneğin, bankanın Organizasyon Yapısı ile ilgili konu başlığı değerlendirilirken Genel Kurulca onaylanmış Organizasyon Şemasının olup olmaması, var ise bu yapının asgari taleplere ve çıkar çatışmasının engellenmiş olmasının uygunluğu değerlendirilmektedir. Ayrıca, Genel Kurul kararlarının da incelenmesi gerçekleştirilebilir.

Faaliyetin uygunluğu: Mevzuat uygunluğu gerçekleştirildikten sonra bu alanla ilgili yapılan faaliyetin mevzuata uygunluğunun denetimi gerçekleştirilmektedir. Bu, mevzuatta yer alan faaliyetin sadece belgeler üzerinde olup olmaması, veya belgeyle onaylanmayan bir çok faaliyetin gerçekte uygulandığını değerlendirmektedir. Örneğin banka, resmi belgelerde organizasyon yapısının yetersiz olduğu (yeni organizasyon yapısını daha onaylanmadığı bir durum olabilir) belirlendiği takdirde, kurumsal yönetim standartlarına uygun bir organizasyon yapısına sahip olduğu ortaya konulabilir.

b. Rakamsal değerlerin belirlenmesi

Yukarıda belirtildiği gibi her bir konu (aynı şekilde her bir soru) ile ilgili mevzuat (a) ve faaliyet (b) uygunluğu değerlendirilmektedir. BRYSD kapsamında her bir konu mevzuat ve faaliyet uygunluğuna bakıldığında en düşük "0" (sıfır) ve en yüksek "4" (dört) olmak üzere 5 kademeli rakamsal değerle ifade edilir. Bu değerlerin açıklaması şu şekilde belirlenmiştir:

• *Mevzuatın değerlendirilmesi:*

"0" - İlgili mevzuat bulunmuyor,

"1" - formalite icabı yapılmış,

"2" - eksiklikler bulunmaktadır,

"3" - yeterli düzeydedir,

"4" - yüksek düzeydedir.

• *Faaliyetin değerlendirilmesi:*

"0" - gereken faaliyet icra olunmamaktadır,

"1" - faaliyet aşağı düzeyde icra olunmaktadır,

"2" - icrada eksiklikler bulunmaktadır,

"3" - faaliyet yeterli düzeyde icra olunmaktadır,

"4" - faaliyet yüksek düzeyde icra olunmaktadır.

c. Görüşmeler

Denetim ekibi incelemeler sürecinde her bir konu ile ilgili mevzuat incelemesi yaptığı zaman önemli gördükleri eksiklikleri, yetersizlikleri veya olumlu noktaları not etmeli, değerlendirme için kendine alt yapı hazırlamalıdır. Bu, aynı zamanda konuyla ilgili

faaliyetin değerlendirilmesi amacıyla görüşme yapacağı kişilere sorular hazırlama olanağı sağlamaktadır.

Görüldüğü üzere konular yukarıdan aşağıya doğru, yani, risk yönetimi sisteminde banka geneli ve üst düzey yönetimi ile ilgili konulardan başlamakta, risk alanları ve personel düzeyine kadar devam etmektedir. Değerlendirmenin bu sıralama ile olması bankada risk yönetimi sisteminin nasıl kurulması, risk yönetimi politikasının nasıl uygulanması, kontrol mekanizmasının nasıl çalışması ve kırılma noktalarının neler olması ile ilgili denetçilere daha detaylı bilgi edinmelerine yardımcı olacaktır.

182

İİBF Dergi
36/1
Haziran
June
2017

d. Notun belirlenmesi

BRYSD Matrisinde yer alan konular arasında bir alan ilişkisi bulunmaktadır. Bu alan ilişkisi matriste yer alan konuların değerlendirilmesi zamanı birinin diğerini tamamlaması anlamına gelmektedir. Yani bir konu ile ilgili değerlendirme sonuçları diğer konuların sonuçlarını etkilemektedir. Örneğin, Yönetim Kurulunun görevleri sırasında bankanın faaliyetini izleme adına risk komitelerinden (Kredi Komitesi, İT Komitesi, Risk Komitesi ve s.) sürekli raporlar almak, incelemek, müzakere yapmak ve gerekli talimatların verilmesi de yer almaktadır. Bu anlamda Yönetim Kurulunun faaliyetinin, toplantıda kullanılan raporların, komitelere yöneltilen talimatların izlenilmesi ve olumlu sonuçlara ulaşılması aynı zamanda komitelerin faaliyetlerinin de olumlu olması anlamına gelmektedir. Yönetim Kurulunun faaliyetinde önemli eksikliklerin ortaya çıkması, risk yönetim sisteminde kırılma noktalarının belirlenmesinde denetçilerin incelemelerine yardımcı olabilir.

Yukarda belirtildiği gibi alan ilişkisi bulunan konuların alt soruları arasında benzerlikler bulunmaktadır. Bunlar tekrarlanan sorular değil, çapraz sorular şeklinde ele alınmıştır. Çapraz sorular konulara farklı açılardan yaklaşılmasını sağlamakta ve değerlendirme sonuçlarında denetçi subjektifliğini en aza indirmeyi hedef almaktadır.

İncelenen konu ile ilgili değerlendirme sonucu konunun alt sorularına verilecek notlarla ilişkilidir. Bu nedenle her bir konuyla ilgili yapılan

*Bankacılık Sektöründe Risk Odaklı Kamu Denetimi:
Azerbaycan Uygulaması*

incelemelerin sonucu denetim elemanları arasında müzakere edilir, her bir soruya verilecek not ortak kararlarla belirlenir.

e. Notların hesaplanması

Denetim kapsamında 200'den fazla sorudan oluşan Matris değerlendirmesi sonuçlarının bankanın risk yönetim sistemi ile ilgili genel görünümünü ifade edecektir. Kıyaslanabilir reyting oluşturmasını sağlamakla beraber, her bir iş kolunun da riske duyarlılığını belirlemeye olanak tanımaktadır. Bunun için her bir soruya uygun belli bir not verilmekle matriste yer alan 34 konunun her biri için ayrı-ayrılıkta değerlerle hesaplanır. Hesaplanan bu değerlerin sonucunda bankanın risk yönetim sisteminin tek reyting göstergesi belirlenir.

Matriste yer alan her bir soru 3 kategoride toplanmıştır: Risk yönetimi açısından önem arz etmesi soruların ağırlık düzeyleri arasında büyük fark olmaması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Bu nedenle sorular önem düzeylerine göre aşağıdaki gibi ağırlıklandırılmıştır:

1. Soruların üçte biri: daha önemli (%110)
2. Soruların üçte biri: önemli (%100)
3. Soruların üçte biri: az önemli (%90)

Önceden belirtildiği gibi sorulara verilen notlar sıfır (0) ve dört (4) aralığında bir rakam olacaktır. Belirlenen notlar sorunun ağırlık düzeyi ile çarpılmakla net değeri bulunur. Matriste yer alan 34 konunun her birinin (mevzuat ve faaliyet kısımları ayrı olmak üzere) değeri konunun alt sorularının net değerlerinin (matematiksel) ortalamasına, sonuç reyting ise konuların aldığı değerlerin ortalamasına eşit olacaktır.

Her bir bankanın BRYSD kapsamında ulaşılan sonuç reyting değerine uygun risk yönetim sisteminin yeterli olup olmaması belirlenir (**Bkz. Tablo 6.**). Risk yönetim sisteminin kalitesi denetim otoritesinin bankaya yönelik uygulamalarını etkileyecektir.

Tablo 6. Reyting Belirleme Matrisi

	Sonuç Reyting	Risk yönetim sisteminin düzeyi
1.	2.5 ve üzeri	Yeterli
2.	2 - 2.4 aralığı	Eksik
3.	1.5 - 2 aralığı	Yetersiz
4.	1.4 ve aşağı	Kabul edilemez

Tabloda yer alan “Yeterli” kategorisi bankalarda görmek istenilen risk yönetim sistemi düzeyidir. Yalnız bu, bankada risk yönetim sisteminin tamamen “iyi” olduğu anlamına gelmemekte, “kötü” not (“kabul edilemez” düzeyinde) almış konu başlıkları denetçinin ilgisini çekmeli ve sorunun çözümü için gerekli tedbirler görmesine neden olmalıdır.

184

İİBF Dergi
36/1
Haziran
June
2017

3.3. İnceleme Sonuçları

Azerbaycan Bankacılık Sektöründe risk yönetim sisteminin değerlendirilmesini öngören uygulama çalışması belirtilen esaslarla gerçekleştirilmiş ve genel anlamda uygulamanın amacına yönelik olumlu sonuçlara ulaşılmıştır. Uygulama 6 aylık dönemde, Azerbaycan bankacılık sektörünü yansıtacak örnek-banka grubunda gerçekleştirilmiştir. Şöyle ki, risk odaklı denetim-gözetim kapsamında sektör önemi en yüksek 3 banka grubu bulunmaktadır. Bu 3 grubun her birinden 5 banka olmakla toplam 15 bankada (banka sayısı ve banka aktifleri toplamının %30-u) incelemeler gerçekleştirilmiştir. Elde edilen inceleme sonuçları **Ek’de** yer almaktadır.

Bankalarda Risk Yönetim Sisteminin Değerlendirilmesi sonucunda ulaşılan rakamsal değerler çeşitli yorumlar yapmaya olanağı sağlamıştır. Örneğin, Risk Matrisi bankalarda risk yönetim sisteminin genel düzeyini belirlemekle beraber, riske açık alanları - bir anlamda sektörün genel sorunlarını da- ortaya çıkarmaya yardımcı olmaktadır. Bu kapsamda elde edilen sonuçlar aşağıda belirtilen 4 kategoride ele alınmıştır.

- **Bankalarda ve sektörün genelinde risk yönetim sisteminin düzeyi:** Uygulama sonucunda her bir bankanın risk yönetim sisteminin kalite göstergesi olan rakamsal reytinglere ulaşılmıştır. **Tablo 7e**

**Bankacılık Sektöründe Risk Odaklı Kamu Denetimi:
Azerbaycan Uygulaması**

uygun olarak bu reyting bankanın risk yönetim sisteminin düzeyini belirleyecektir.

15 bankanın uygulama sonuçları bankacılık sektörünün genelinde risk yönetim sisteminin kalitesi ile ilgili fikir edinmeye yardımcı olmaktadır. Şöyle ki, ulaşılan banka sonuç reytingleri risk yönetim sisteminin sektörün %20-de (3 bankada) “yeterli”, %27-de (4 bankada) “eksik”, %47-de (7 bankada) “yetersiz”, %6-da (1 bankada) “kabul edilemez” düzeyde olduğunu ortaya koymaktadır.

- **Bankalarda ve sektörün genelinde riske açık alanlar:** Risk Değerlendirme Matrisinde (Bkz. Ek.) uygulamada yer alan her bir bankanın risk yönetim sisteminin unsurlarının (34 konu başlığında) kalitesi değerlendirilmiştir. Konu başlıklarda “Yetersiz” ve “kabul edilemez” düzeyinde belirlenen notlar bu alanlarda bankanın riske daha açık olduğunu göstermektedir.

Bir de Değerlendirme Matrisini bankacılık sektörü kapsamında yorumlayabiliriz. Bu analiz sektör genelinde riske açık alanları ve onun çapını belirlemekte denetim otoritesi için önemli kaynak oluşturabilir. Örneğin, **Tablo 7** de Risk Matrisinde yer alan konu başlıklarının, yani risk yönetim sisteminin unsurlarının sektör genelinde uygulanması düzeyi tespit edilmiştir.

Tabloda kırmızı ve pembe renkle işaret edilen konu başlıklarının sektör genelinde riske açıklık düzeyi en yüksek alanlar olarak belirlenmiştir. Bu, konu başlıklarının sektörün %40 ve üzerinde “kabul edilemez” veya %60-ın üzerinde “kabul edilemez” ve “yetersiz” notları alması ile karakterize olunur. Bunun yanısıra yüksek risk alanlarının (kırmızı ve pembe renkle işaretlenmiş) matriste yer alan konu başlıklarının %44-nü kapsaması sektörün risklere açıklık düzeyinin boyutlarını ifade etmektedir.

185

İİBF Dergi
36/1
Haziran
June
2017

Tablo 7. Konu Başlıkları Kapsamında Uygunluk Düzeyi

		Yeşil	Sarı	Kırmızı	Siyah
		Yeterli	Eksik	Yetersiz	Kabul edilemez
	Orta ağırlıklı not	0%	33%	67%	0%
1	Yönetim düzeyinde risk kültürü	7%	50%	33%	10%
2	Çalışanlar (personel) düzeyinde risk kültürü	13%	43%	7%	37%
3	Organizasyon yapısı	40%	50%	10%	0%
4	Yönetim Kurulunun yapısı	50%	43%	7%	0%
5	Yönetim Kurulunun faaliyeti	3%	60%	27%	10%
6	İcra Kurulunun yapısı	33%	67%	0%	0%
7	İcra Kurulunun faaliyeti	3%	53%	37%	7%
8	Denetim Komitesi	37%	53%	7%	3%
9	Denetim Komitesinin faaliyeti	7%	57%	20%	17%
10	Kredi Komitesi	47%	47%	3%	3%
11	Kredi Komitesinin faaliyeti	27%	33%	33%	7%
12	Kredi Komitesinin Yönetim Kuruluna sunduğu	20%	30%	17%	33%
13	Aktif Pasif Yönetimi Komitesi	57%	33%	7%	3%
14	Aktif Pasif Yönetimi Komitesinin faaliyeti	33%	43%	7%	17%
15	Aktif Pasif Yönetimi Komitesinin Yönetim Kuruluna sunduğu raporlar	7%	43%	13%	37%
16	Risk Yönetimi Komitesi	40%	43%	7%	10%
17	Risk Yönetimi Komitesinin faaliyeti	10%	27%	27%	37%
18	Risk Yönetimi Komitesinin Yönetim Kuruluna sunduğu raporlar	7%	23%	20%	50%
19	Risk yönetimi bölümü	27%	60%	10%	3%
20	Risk Yönetimi bölümünün faaliyeti	0%	23%	50%	27%
21	İnsan Kaynakları yönetimi üzere risklerin değerlendirilmesi	7%	43%	37%	13%
22	Risk yönetimi politikası	0%	20%	50%	30%
23	Risk yönetimi prosedürü	13%	20%	53%	13%
24	İş kolları üzere prosedürler	0%	27%	33%	40%
25	İç kontrol mekanizması	7%	33%	27%	33%
26	Kredi politikası	13%	30%	43%	13%
27	Kredi risklerinin yönetimi	7%	40%	40%	13%
28	Piyasa risklerinin yönetimi	0%	17%	37%	47%
29	Likidite riskinin yönetimi	3%	23%	47%	27%
30	Operasyonel risk yönetimi	3%	20%	23%	53%
31	İcra Kurulu tarafından iç kontrol ve risk yönetiminin değerlendirilmesi	10%	23%	47%	20%
32	İT bölümünün değerlendirilmesi	10%	43%	33%	13%
33	İT risklerinin yönetimi	7%	37%	13%	43%
34	İT denetim ve iç kontrol	7%	7%	7%	80%

**Bankacılık Sektöründe Risk Odaklı Kamu Denetimi:
Azerbaycan Uygulaması**

- **Düzenlemelerde bulunan yetersizlikler:** Uygulama kapsamında ister kurumsal yönetim ilkeleri, isterse de iç kontrol mekanizması kapsamında birçok alanlarda düzenlemelerin yeterli olmadığı ortaya çıkmıştır. Bu ise düzenlemelerde taleplerin daha detaylı ele alınması ve yaptırımların arttırılmasını gerektirmektedir.
- **Banka denetiminde odaklanılması gereken alanlar:** Değerlendirme sonuçları risk odaklı denetim kapsamında değişiklikler yapılmasını gerektirmektedir. İlk önce, banka grupları oluşturulurken sektör öneminin yanı sıra bankanın risk yönetim sisteminin reyting değerinin de dikkate alınması gerekir. Bu, bankanın sektör açısından geleceğe yönelik taşıyacağı riski anlamakta önemli olabilir.

Değerlendirme Matrisinde bankanın riske açık olduğu belirlenen konular denetim planının hazırlanması ve denetim sürecinde özellikle dikkate alınmalı işlemlerin belirlenmesinde yardımcı olacaktır. Bunların yanı sıra denetim otoritesi risk yönetim sistemi yeterli olmayan bankalara yönelik sıkı gözetim programı uygulaması ve gerekli yaptırım kararları alabilir. Bankacılık sektörünün genelinde ise risk yönetim sisteminin geliştirilmesine yönelik tedbirler uygulanabilir.

SONUÇ

Bankalara yönelik denetim süreci, bankanın risk düzeyini belirlemekle sınırlı kalmayıp, bankanın geleceğe yönelik faaliyetinin istikrarlı biçimde sürdürebilmesine de emin olma isteğini öne çıkarmaktadır. Risk odaklı denetim, bankanın risk profilinin belirlenmesi, denetim planı ve denetim sürecinin bankanın risk profiline göre düzenlenmesi, denetim kaynaklarının buna göre tahsis edilmesi ve denetimin etkililiğini arttırmayı amaçlayan bir denetim yaklaşımıdır. Bu kapsamda bankaların geleceğe yönelik riskleri belirleme, ölçme, izleme ve yönetme gibi enstrümanlara sahip olmalarına yönelik denetim otoritesi tarafından yapılacak incelemeler risk odaklı denetimin temelini oluşturmaktadır.

İfade edildiği gibi risk odaklı denetim yaklaşımında denetim otoritesinin başlıca amacı bankanın risk yönetimi sisteminin etkinliğinin değerlendirilmesidir. Çalışmada önerilen Bankaların Risk

Yönetimi Sisteminin Değerlendirilmesi (BRYSD) yaklaşımının da bu anlamda etkili bir yöntem olması hipotezinin savunulması hedeflenmiştir. Değerlendirme sonrasında elde edilen veriler uygulama öncesinde gösterilen amaç ve hedeflere ulaşıldığını söyleye bilmemize olanak vermektedir.

Şöyle ki, uygulama kapsamında (örnek bankalar dikkate alınmakla) her bir bankanın ve Azerbaycan bankacılık sektöründe bankaların risk yönetim sisteminin etkinliğini değerlendirmek ve riske açık alanları belirlemek, risk yönetimi açısından bankacılık düzenlemelerinde olan eksiklikleri ortaya koymak, denetim otoritesinin risk odaklı faaliyetini destekleyecek bilgilere ulaşılması gibi amaçlar belirlenmiştir. Aynı zamanda, bu amaçlara ulaşmada sonuçların ölçülebilir olması, bankanın her bir risk ünitesi ile ilgili detaylı bilgilerin yer alması ve değerlendirmelerde subjektifliğin minimum düzeyde olması gibi hedef ve kısıtlar göz önünde bulundurulmuştur.

Çalışma kapsamında bankaların risk yönetim sisteminin değerlendirilmesinde denetim elemanlarına yardımcı olacak Değerlendirme Matrisi ve Uygulama Metodolojisi hazırlanmıştır. Uygulama Metodolojisinde belirlenen yol haritası izlenilmekle Azerbaycan bankacılık sektöründe örnek 15 bankada denetim gerçekleştirilmiştir.

Denetim zamanı hedef alınan amaçlara ulaşılması açısından bankanın risk yönetimi sisteminin iş birimleri ve risk yönetimi süreçleri detaylı bir şekilde incelemeye tabi tutulmuştur. Subjektifliğin asgari düzeye indirilmesi amacıyla Değerlendirme Matrisi, ulusal ve uluslararası bankacılık düzenlemelerini dikkate alarak hazırlanan 200-den fazla sorudan oluşan tabloyu kapsamaktadır. Değerlendirme sürecinde her bir soruya rakamsal değerlerle notların verilmesi ulaşılan sonuçların ölçülebilir ve kıyaslanabilir olmasını sağlamıştır.

Çalışma kapsamında amaçlanan, uygulama sonuçlarının olumlu veya olumsuz olması değil, ulaşılan bilgilerin düzenleme, denetim ve gözetim faaliyetine ışık tutmasıdır. Kısıtlı kaynaklarla ulaşılması sağlanan uygulama sonuçları önceki bölümde belirtilen dört kategoride toplanan sorunları belirleme ve onlara yönelik çözüm üretilmesinde yardımcı olmuştur. Bu da denetimin etkinliğini arttırdığını söylememize olanak vermektedir.

*Bankacılık Sektöründe Risk Odaklı Kamu Denetimi:
Azerbaycan Uygulaması*

Çalışmada yer alan Risk Yönetim Sisteminin Değerlendirilmesi (RYSD) yaklaşımının başlıca amacının bankalarda risk yönetim sisteminin yeterli düzeyde kurulmuş olmasının değerlendirilmesi kapsamında denetim otoritesinin faaliyetinin etkinliğini sağlamak olmuştur. Bu nedenle denetim elemanlarına yardımcı olması amacıyla hazırlanmış Değerlendirme Matrisi ve uygulama prosedürü ile ilgili aşağıda yer alan öneriler bulunmaktadır:

- Çalışma sürecinde soru tablosunda ortaya çıkmış eksikliklerin giderilmesi amacı ile yasal düzenlemelerde gerçekleştirilen reformlar da dikkate alınmakla Değerlendirme matrisinin geliştirilmesi,
- Bankalarda yalnız RYSD kapsamında denetimi gerçekleştirecek ekibin oluşturulmasıdır.

Bunun dışında, BRYSD yaklaşımının bankaların sermaye yeterliğinin hesaplanmasında kullanılabileceği düşünülmektedir. Risk yönetim sisteminin değerlendirilmesi kapsamında ulaşılan sonuç reyting bankanın karşı karşıya olduğu risklerin yönetiminde başarı oranını göstermektedir. Burdan yola çıkarak denetim otoritesinin RSYD kapsamında “yeterli not” alamayan bankalara belirli bir oranda ek sermaye talebi yöneltmesi gözden geçirilebilir.

Bankanın risk yönetim sistemine, bankanın operasyonel risklerini yöneten bir sistem olarak bakatığımız zaman ise Değerlendirme Matrisinin sonuçlarına dayanan ve kuralları denetim otoritesince belirlenen, bankalarda operasyonel riske ayarlanmış asgari sermaye gereksinimi hesaplanmasının standart yaklaşımı hazırlanabilir. Bu yaklaşımın bankanın gerçek operasyonel risklerini yansıtması açısından Basel II-de belirlenen yaklaşımlardan üstün olabileceği düşünülmektedir. Böyle bir uygulamanın yapılması ayrıca zaman ve uygulama gerektirdiği için bu çalışmada ele alınmamıştır.

KAYNAKÇA

Aslan, Sinan (2003). *Türk Bankacılık Sektöründe İç Denetim*, İstanbul: Avcıol Basım-Yayım.

Aras, Osman Nuri (2003). *Azerbaycan Ekonomisi: Makro Ekonomik ve Sektörel Analiz*, Bakü: Kafkasya Araştırmaları Merkezi Yayınları.

Azerbaycan Cumhuriyeti Merkez Bankası (ACMB), "Bankalarda iç denetim ve kontrol standartları" http://www.nba.az/assets/2469/Banklarda_daxili_nezaret_ve_daxili_audit_tes_hki_libarede_qaydalar.pdf. (15.11.2012).

190

İİBF Dergi
36/1
Haziran
June
2017

Azerbaycan Cumhuriyeti Merkez Bankası (ACMB), "Azerbaycan Merkez Bankası Hakkında Kanun", http://www.nba.az/assets/100/Azerbaycan_Respublikasi_merkezi_banki_haqqinda_qanun.pdf. (15.12.2012).

Azerbaycan Cumhuriyeti Merkez Bankası (2011), *Statistik Bülleten*, (12/2011).

Azerbaycan Cumhuriyeti Merkez Bankası (2012), *Statistik Bülleten*, (12/2012).

Azerbaycan Cumhuriyeti Merkez Bankası (ACMB), http://cbar.az/infoblocks/bank_actives, (11.12.2012).

Barth, James; Caprio, Gerard; Levine Ross, (2006), *Rethinking Bank Regulation*, New York: Cambridge University Press.

BDDK, "Banka Denetimi", **Seminer**, Ankara, 04.10.2011.

BDDK, (2003), "Bankaların Risklilik Düzeyinin Değerlendirilmesine İlişkin Açıklama," Risk Yönetimi ve Gözetim Teknikleri Dairesi. (20.06.2013).

BDDK, "Bankaların İç Denetim ve Risk Yönetimi Sistemleri Hakkında Yönetmelik", http://www.bddk.org.tr/turkce/mevzuat/bddk_ıcdenetim_riskyonetimi.doc, (11.05.2012).

Busch, Andreas (2009), *Banking Regulation and Globalization*, New York: Oxford Un. Press.

Caprio, Gerard, (1996), *Bank Regulation, The Case of Missing Model*, The World Bank Policy Reserch Working Paper, WPS 1574.

**Bankacılık Sektöründe Risk Odaklı Kamu Denetimi:
Azerbaycan Uygulaması**

Cenk, Ali Kemal, (2005), "Seçilmiş Ülkeler Paralelinde Bankacılıkta Yerinde Denetim Uygulamaları", *Active Dergisi*.

Chakrabarty, K.C., Strengthening the banking supervision through risk based approach, BIS, Merkez Bankaları Başkanlarının Konuşmaları, <http://www.bis.org/review/r130515a.pdf>, (20.06.2013).

Çağıl, Gülcan; Mukhtarov, Shahriyar, (2014), "Azerbaycan Ticari Bankacılık Sektörünün CAMELS Yöntemi ile Performans Analizi". *Öneri Dergisi*. 41, 77-94.

Delikanlı, İhsan Uğur, (1998), "Bankaların Denetimi ve Gözetimi: Türkiye ve Avrupa Birliği uygulamaları", *Active Dergisi*, http://www.makalem.com/zip/download.asp?f=597566532_196_.pdf.zip&oid=-1&aid=196, (20.05.2012.)

Delice, Güven; Doğan, Adem; Uzun Meral, (2004), "Finansal Regülasyon ve Piyasa Disiplini", *C.Ü., İİB Dergisi*, 5(1).

EU-Russia Cooperation Programme, (2005), "Banking Supervision: European Experience and Russian Practice", Moscow, CBR.

Federal Deposit Insurance Corporation (2004), "Basic Examinations Concepts and Guidelines", Risk Management Manual of Examinations Policies.

Greuning, Hennie van; Brajovic-Bratanovic, Sonja (2009), *Analyzing Banking Risk*, 3. Edition, Washington: The World Bank.

Hall, Maximilian J.B. (1999), *Handbook of Banking Regulation and Supervision in the United Kingdom*, Edward Elgar Publishing Limited.

Hirtle, B.; Lopez J. (1999), "Supervisory Information and the Frequency of Bank Examinations" *Federal Reserve Bank of New York economic Policy Review*, 5(1), 1-19.

Kaya Yasemin Türker (2001), "Türk Bankacılık Sektöründe CAMELS Analizi", BDDK Mali Sektör Politikaları Dairesi Çalışma Raporları, No.6/2001.

Kurnaz, Niyazi; Tansel, Çetinoğlu (2010), *İç Denetim-Güncel Yaklaşımlar*, Kocaeli: Umuttepe Yayınları.

Mammadov, Zamig; Mukhtarov, Shahriyar (2014), "Bankacılık Sektöründe Kamu Denetimi: Azerbaycan Örneği", *Journal of Qafqaz University*, 1, 9-40.

191

İİBF Dergi
36/1
Haziran
June
2017

*Shahriyar MUKHTAROV, Zamig MAMMADOV,
Elvin MAMMADOV, Bahadır BAYSAL*

Özsoy, Mehmed Tahir (2004), "Risk odaklı denetim, ABD uygulaması ve Türkiye açısından değerlendirilmesi", *Active Dergisi*.

Sakarya, Şakir (2010). "CAMELS Derecelendirme Sistemine Göre İMKB'deki Yerli ve Yabancı Sermayeli Bankaların Karşılaştırmalı Analizi", *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 7-21.

The Office of the Comptroller of the Currency (2010), Large Bank Supervision, Comptroller's Handbook, <http://www.occ.gov/publications/publications-by-type/comptrollers-handbook/lbs.pdf>, (20.06.2013).

The Office of the Comptroller of the Currency (2007), Large Bank Supervision, Comptroller's Handbook, September, <http://www.occ.gov/publications/publications-by-type/comptrollers-handbook/bsp-2.pdf>, (20.06.2013).

Yarız, Ahmet, (2011). "Bankacılıkta Risk Yönetimi: Risk Matrisi Uygulaması", *Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü E-Dergisi*, 1.

192

İİBF Dergi
36/1
Haziran
June
2017

**Bankacılık Sektöründe Risk Odaklı Kamu Denetimi:
Azerbaycan Uygulaması**

EKLER

Tablo 1. İnceleme Sonuçları (1/2)

	x1		x2		x3		x4		x5		x6		x7	
	hdg.	fat.	hdg.	fat.	hdg.	fat.	hdg.	fat.	hdg.	fat.	hdg.	fat.	hdg.	fat.
Ortağırlıklı ort	2.7	2.6	2.5	2.4	2.3	2.2	2.1	2.0	1.9	1.8	1.7	1.6	1.5	1.4
Kısmenler üzeri ortalaması (hdg ve fat)	2.6	2.5	2.4	2.3	2.2	2.1	2.0	1.9	1.8	1.7	1.6	1.5	1.4	1.3
1 Yönetim düzeyindeki kilitli	2.5	2.3	2.2	2.1	2.0	1.9	1.8	1.7	1.6	1.5	1.4	1.3	1.2	1.1
2 (çalışanlar /personel) düzeyinde risk kültürü	3.0	3.0	2.0	2.0	2.0	2.0	2.0	2.0	2.0	2.0	2.0	2.0	2.0	2.0
3 Organizasyon yapısı	3.0	3.0	3.0	3.0	3.0	3.0	3.0	3.0	3.0	3.0	3.0	3.0	3.0	3.0
4 Yönetim Kurulunun yapısı	3.0	3.0	3.0	3.0	3.0	3.0	3.0	3.0	3.0	3.0	3.0	3.0	3.0	3.0
5 Yönetim Kurulunun faaliyetleri	2.8	2.8	2.8	2.8	2.8	2.8	2.8	2.8	2.8	2.8	2.8	2.8	2.8	2.8
6 İnen Kurulunun yapısı	3.0	2.8	2.8	2.8	3.0	3.0	3.0	3.0	3.0	3.0	3.0	3.0	3.0	2.6
7 İnen Kurulunun faaliyetleri	3.0	2.7	2.7	2.7	2.7	2.7	2.7	2.7	2.7	2.7	2.7	2.7	2.7	2.2
8 Denetim Komitesi	3.0	3.0	3.0	3.0	3.0	3.0	3.0	3.0	3.0	3.0	3.0	3.0	3.0	2.6
9 Denetim Komitesinin faaliyetleri	2.8	2.8	2.0	1.0	2.8	3.0	2.0	2.0	3.0	0.0	1.8	1.0	2.0	0.5
10 Kredi Komitesi	3.3	3.0	3.0	2.7	3.0	3.0	2.3	3.0	3.0	2.3	3.0	3.0	3.0	2.3
11 Kredi Komitesinin faaliyetleri	3.0	3.0	2.5	2.1	3.1	3.0	3.0	2.4	3.0	1.3	3.0	1.0	1.8	0.9
12 Kredi Komitesinin Yürütüm Kuruluna sunacağı raporlar	2.0	3.0	2.0	2.0	3.0	3.0	3.0	2.4	3.0	1.0	3.0	1.0	2.0	0.0
13 Aktif Pasif Yönetimi Komitesinin faaliyetleri	3.0	2.3	3.0	3.0	3.0	3.0	2.7	2.7	3.0	3.0	3.0	3.0	3.0	2.3
14 Aktif Pasif Yönetimi Komitesinin faaliyetleri	2.0	3.0	3.0	3.0	2.0	2.0	3.0	3.0	3.0	3.0	3.0	2.0	3.0	2.5
15 Aktif Pasif Yönetimi Komitesinin Yürütüm Kuruluna sunacağı raporlar	1.0	3.0	2.8	2.8	2.0	2.0	2.5	2.5	3.0	0.0	2.3	1.5	2.3	2.0
16 Risk Yönetimi Komitesi	3.0	3.0	3.0	3.0	3.0	3.0	2.3	2.3	3.0	2.7	0.0	0.0	2.0	2.0
17 Risk Yönetimi Komitesinin faaliyetleri	2.6	2.6	3.0	3.0	2.2	2.3	1.5	1.8	3.0	0.1	0.0	1.6	2.2	2.0
18 Risk Yönetimi Komitesinin Yürütüm Kuruluna sunacağı raporlar	2.4	2.2	3.0	2.8	1.6	1.6	0.4	0.4	3.0	0.0	0.0	1.0	2.4	1.6
19 Risk yönetimi bölümleri	3.0	3.3	3.0	3.0	2.3	2.5	2.5	2.5	2.5	1.8	2.8	2.8	3.0	2.3
20 Risk Yönetimi bölümlerinin faaliyetleri	2.7	2.6	3.0	2.9	2.3	2.4	1.1	1.3	2.0	0.6	1.7	2.0	1.9	1.3
21 İşleri Kaynakları yönetimi üzerine risklerin değerlendirilmesi	2.5	2.5	2.7	2.3	3.0	3.0	2.6	2.6	2.7	2.3	2.0	2.5	1.7	1.2
22 Risk yönetimi politikası	1.6	2.1	2.7	2.5	0.0	1.5	1.8	1.8	2.8	1.2	1.5	1.9	1.6	1.3
23 Risk yönetimi prosedürleri	1.7	3.7	3.0	3.5	2.3	2.7	1.7	1.3	3.0	1.0	0.3	2.7	1.3	1.2
24 İş kolları üzerine prosedürler	1.8	2.0	2.8	2.4	1.6	1.8	1.8	1.8	2.0	1.4	0.6	2.2	2.2	2.0
25 İş kolları mekanizması	2.0	3.2	2.5	2.5	2.3	2.5	1.0	1.0	3.0	2.1	1.6	2.0	2.8	2.0
26 Kredi politikası	2.7	2.8	2.6	1.9	3.0	3.0	3.0	3.0	2.1	1.4	2.3	2.5	2.1	1.8
27 Kredi risklerinin yönetimi	3.0	3.0	2.8	2.6	2.5	2.6	2.2	2.1	2.0	1.4	1.9	2.6	2.1	2.1
28 İşletme risklerinin yönetimi	2.0	2.1	2.8	2.0	0.0	1.8	1.5	1.5	2.0	1.1	0.8	1.0	1.1	0.9
29 Likidite risklerinin yönetimi	2.4	2.4	3.0	2.0	0.0	1.6	2.2	2.2	1.6	1.2	1.8	2.6	1.8	1.8
30 Operasyonel risk yönetimi	2.5	2.5	3.0	2.7	0.3	1.3	0.2	0.2	2.0	1.7	2.5	1.3	1.3	1.2
31 İnen Kuruluna tarafından kontrol ve risk yönetiminin değerlendirilmesi	3.0	3.0	2.6	1.8	2.4	2.6	1.8	1.8	3.0	1.0	2.0	1.6	2.1	1.6
32 IT bölümlerinin değerlendirilmesi	3.0	2.5	2.3	1.5	3.0	3.0	1.8	1.8	2.0	1.0	1.5	1.5	2.8	2.5
33 IT risklerinin yönetimi	3.0	3.0	2.6	2.1	2.8	2.8	1.0	1.0	1.4	1.5	0.6	2.6	2.3	1.3
34 IT denetim ve kontrol	0.5	0.0	0.0	0.0	3.0	3.0	0.2	0.2	0.0	0.0	0.0	0.2	0.2	0.2

Tablo 1. İnceleme Sonuçları (2/2)

	x8		x9		x10		x11		x12		x13		x14		x15	
	hbk.	fiat.	hbk.	fiat.	hbk.	fiat.	hbk.	fiat.	hbk.	fiat.	hbk.	fiat.	hbk.	fiat.	hbk.	fiat.
Özet	1,9	0	1,8	0	1,7	0	1,6	0	1,6	0	1,6	0	1,5	0	1,2	0
Kıyılar üzerindeki risk (belirli ve fakih)	0	1,9	1,8	2,0	1,7	1,7	1,6	1,6	1,6	1,6	1,7	1,4	1,7	1,4	1,5	0,9
1) Yönetim dışındaki risk faktörleri	2,1	2,0	1,4	1,5	2,0	2,0	1,8	1,5	2,0	1,8	1,3	1,3	1,3	1,3	1,5	0,8
2) Kapsamlı (persone) /doğrudan risk faktörleri	1,0	1,0	1,5	2,0	2,0	1,5	1,0	1,0	1,0	2,0	2,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
3) Organizasyon yapısı	2,5	2,5	3,0	3,0	2,5	2,8	2,8	2,5	3,0	2,8	2,0	2,0	3,0	2,5	2,5	1,5
4) Yönetim kurulumu yapısı	3,0	3,0	2,5	2,5	2,0	1,7	3,0	3,0	3,0	2,5	2,5	2,5	2,7	2,7	2,7	1,7
5) Yönetim Kurulması faaliyetleri	1,8	2,3	2,3	1,8	1,5	0,8	2,5	2,3	2,3	2,0	1,3	1,5	2,0	1,8	2,0	1,0
6) İleri Kurulması yapısı	2,8	2,8	3,0	2,8	2,4	2,8	2,8	2,4	3,0	2,4	2,0	2,0	2,4	2,2	2,8	2,0
7) İleri Kurulması faaliyetleri	1,8	1,9	2,2	1,8	1,7	1,5	2,3	2,3	1,9	1,5	1,5	1,5	1,8	1,5	2,0	1,0
8) Dışarı Komitesi	3,0	2,0	3,8	2,3	2,7	2,3	3,0	2,7	3,0	2,7	2,0	2,7	2,7	2,3	1,7	0,7
9) İçerisi Komitesi faaliyetleri	2,5	1,1	2,5	2,0	2,5	2,3	2,0	1,8	1,5	1,8	2,5	2,0	2,5	1,5	2,0	0,0
10) İçerisi Komitesi	3,0	3,0	2,7	2,0	2,7	3,0	3,0	2,7	3,0	2,7	2,5	2,0	3,0	2,7	2,7	2,0
11) İçerisi Komitesi faaliyetleri	3,0	2,5	2,7	1,8	1,8	1,3	2,7	2,3	2,1	1,8	1,4	1,2	2,1	1,3	2,0	1,2
12) İçerisi Komitesi faaliyetleri	2,4	2,4	1,1	1,0	1,0	0,0	1,4	1,4	2,0	0,0	1,4	1,1	0,0	0,4	2,0	0,7
13) Akademi Kurulması / Yönetim Kurulması sonuçları raporları	3,0	3,0	3,0	2,7	2,5	2,0	3,0	3,0	3,0	2,0	1,7	1,7	3,0	2,7	2,0	0,0
14) Akademi Kurulması / Yönetim Kurulması faaliyetleri	3,0	2,0	2,5	2,0	2,0	1,5	2,0	2,0	2,0	0,0	1,0	1,0	3,0	1,5	2,0	0,0
15) Akademi Kurulması / Yönetim Kurulması faaliyetleri	2,5	2,0	2,0	1,0	1,0	1,0	1,3	1,0	1,0	1,0	1,0	1,3	1,0	0,4	2,0	0,0
16) Risk Yönetimi Komitesi	2,4	2,0	3,4	1,3	2,0	2,0	3,0	3,0	2,0	2,0	2,0	2,0	3,0	1,3	2,0	1,0
17) Risk Yönetimi Komitesi faaliyetleri	1,0	0,8	2,3	0,8	1,6	1,8	0,4	0,4	1,6	1,6	1,0	1,0	1,0	0,0	0,4	2,0
18) Risk Yönetimi Komitesi / Yönetim Kurulması sonuçları raporları	2,0	1,0	2,0	0,0	1,8	1,8	0,2	0,2	2,0	0,0	1,0	1,0	0,0	0,4	1,2	0,0
19) Risk Yönetimi Komitesi	0,8	2,3	3,4	1,5	2,0	2,0	2,0	2,3	2,3	2,0	2,0	3,3	3,0	3,0	2,0	1,5
20) Risk Yönetimi Kurulması faaliyetleri	1,2	1,4	1,4	0,9	1,8	1,9	0,8	0,7	0,9	0,9	1,6	1,0	1,9	1,7	1,6	0,5
21) İnsan Kaynakları Yönetimi / İleri Kurulması faaliyetleri	1,8	2,2	1,8	1,8	1,5	1,0	1,2	0,8	1,7	2,2	1,8	1,8	2,5	1,7	0,0	0,7
22) Risk Yönetimi Kurulması	1,5	1,5	1,8	1,6	1,8	1,8	0,3	0,3	0,0	0,3	2,0	0,9	2,8	1,0	0,7	0,7
23) Risk Yönetimi prosedürleri	1,3	2,0	1,5	1,5	2,0	2,7	1,3	1,3	1,3	1,3	1,7	1,3	1,0	0,0	0,4	1,3
24) İş kalitesi prosedürleri	1,4	1,8	0,8	2,0	1,2	1,0	0,0	0,0	0,8	1,2	1,0	0,6	0,6	0,4	0,8	0,0
25) İş kalitesi maddeleri	1,7	1,3	0,7	2,0	1,0	1,8	1,0	1,0	1,2	1,2	1,8	1,2	0,0	0,0	0,0	1,5
26) İçerisi Komitesi	1,4	1,7	1,5	1,7	1,7	1,8	1,6	1,7	1,6	1,6	2,2	1,0	2,3	1,2	0,8	1,0
27) İçerisi Komitesi faaliyetleri	1,3	2,3	1,8	1,6	1,9	2,0	0,8	0,5	1,5	1,6	1,3	1,0	1,8	1,2	0,9	1,1
28) İş kalitesi maddeleri	1,3	1,6	1,1	1,2	1,0	1,1	0,3	0,3	0,0	1,0	1,1	0,6	0,8	0,8	0,4	0,4
29) İş kalitesi maddeleri	1,4	1,8	2,1	1,6	1,6	1,8	0,3	0,3	0,8	1,4	1,0	1,0	1,6	1,4	1,0	0,4
30) Operasyonel risk yönetimi	0,7	0,0	1,0	0,9	1,5	2,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,2	0,8	0,2	0,2	0,7
31) İleri Kurulması / İleri Kurulması faaliyetleri	1,7	1,0	1,8	1,8	1,7	1,6	1,6	1,6	1,6	0,8	0,8	1,9	1,2	2,3	2,1	0,9
32) İş kalitesi maddeleri	1,0	0,8	2,1	1,3	1,0	1,0	2,0	2,0	2,1	1,8	2,0	2,0	2,8	1,4	1,5	2,2
33) İş kalitesi maddeleri	0,5	1,3	0,8	1,0	0,0	1,0	0,5	0,6	0,5	2,1	2,0	1,0	0,0	1,4	1,5	2,2
34) İş kalitesi maddeleri	0,0	0,0	0,4	0,2	0,0	0,0	1,7	1,7	1,0	1,0	1,0	2,0	2,0	0,0	1,4	0,0

*Bankacılık Sektöründe Risk Odaklı Kamu Denetimi:
Azerbaycan Uygulaması*

SUMMARY

The Regulatory Banking Authorities (RBA) are designed to protect financial stability in financial institutions and other financial sectors. In the supervision of the banking sector, RBA controls both quantitative and qualitative factors, assessing the degree of the risks. Additionally, the future of sustainability of the business is one of the main requirements of RBAs. In other words, determination of future risks, their measurement, observation and management instruments are the major auditing activities that create the risk-focused auditing.

From this perspective, the risk-focused auditing aims to determine the risk profile of the bank. Regulatory plan and regulation procedure are organized in respect to the risk profile of the bank. By this, it is possible to argue that, the risk-focused supervision is structured in order to have an enhanced effective regulation over the banks.

As explained, in the risk-focused supervision approach, the main aim of the regulatory authority is to assess the effectiveness of the risk management system. The risk management system in the banking sector differs in terms of the market conditions, the capacity and the volume of the banking processes. For instance, any conventional bank having a few branches can survive with a simple risk management mechanism.

But, large banks and financial holdings integrated into international financial markets have to establish appropriate risk management systems for their complex and large-risk transactions.

So, by determining the capability of the risk management system of banks in the risk-focused auditing system, it reduces the transaction tests and optimizes the resource usage. Elsewhere, the determination of weakness of risk management or internal control mechanisms would bring to additional process testing. Furthermore, if the bank management is not sincere, misinformed or misleading, or has kept important information in the hands of the negotiators, it may apply additional transaction tests.

In the empirical part, we have chosen a sample of banks in Azerbaijan and conducted the auditing on them. The results of empirical analysis have brought us the expected consequences, where effectiveness of risk-focused public supervision showed positive and effective results on the banking sector.

The different articles, books, periodic publications, international and domestic regulations, study reports and other online sources are being used.

195

İİBF Dergi
36/1
Haziran
June
2017

*Shahriyar MUKHTAROV, Zamig MAMMADOV,
Elvin MAMMADOV, Bahadır BAYSAL*

Additionally, The Risk Management System Assessment has been proposed for the Azerbaijan's banking sector and implications have been realized. Assessment Matrix and Implication Methodology are prepared for the individuals who are participating in the regulation of risk management system. In this paper, the proposed Risk Management System Assessment is analyzed according to **business units and risk management processes** rather than risk management branches.

The Assessment Matrix consists of a set of questions concerning internationally accepted standards, and the "Banking Rules" and "Central Bank regulatory rules" of Azerbaijan.

196
İİBF Dergi
36/1
Haziran
June
2017

The Assessment of the Risk Management System of Banks has been categorized as follows: Risk Culture of Banks, Risk-focused organizational structure, Internal Legislation of Banks (Policy, Procedure, Management and etc.), Information System of Banks and Risk Management Activities. The Assessment Matrix consists of 34 headings and over 200 question tables that were useful for the auditing team.

The result of this paper is that the classical auditing system in the banking sector of Azerbaijan is insufficient in managing risks. This fact generates the necessity and importance of a risk-focused public supervision system. The result of our evaluations suggests that the proposed method can increase efficiency within the scope of risk-focused supervision.